

TEORIE ȘI PRACTICĂ ARHIVISTICĂ

Eficiența muncii de îndrumare și control la nivel de ramură

Încă de la începutul existenței Arhivelor Țării ca instituție desemnată să desfășoare și să coordoneze, în același timp, munca de arhivă, s-a avut în vedere ca pe lângă reglementarea situației documentelor din depozitele proprii să se acorde atenția cuvenită și celor create de diversele instituții care se afirmau tot mai mult în viața economică, administrativă, politică și culturală a țării. Tocmai, de aceea, regulamentele și instrucțiunile emise la început, iar ulterior legile și decretul elaborate pe linia muncii de arhivă, au prevăzut — în limitele specifice fiecărei etape — măsuri concrete, destinate constituirii documentelor, selecționării lor, întocmirii instrumentelor de evidență, precum și asigurării condițiilor de păstrare și conservare a arhivelor aflate la creatori¹.

O dată cu evoluția legislației arhivistice, pe lângă perfecționarea modalităților de îndrumare și sprijinire de către Arhivele Statului a muncii de arhivă s-a conturat și necesitatea exercitării unui control periodic la instituțiile creatoare și deținătoare de documente, în scopul constatării stadiului efectuării operațiunilor clasice arhivistice, verificării modului în care sînt respectate prevederile legale și stabilirii măsurilor ce se impun pentru soluționarea problemelor sau situațiilor speciale.

Decretul 472/1971 privind Fondul Arhivistic Național — republicat în anul 1974 — prin sintetizarea concluziilor desprinse și a experienței acumulate pe țărîm arhivistică, a deschis noi perspective întregii activități, impulsionînd îndrumarea și controlul, dar, mai cu seamă, sprijinirea muncii de arhivă la organizații, prin acordarea asistenței de specialitate. Cum era și firesc, pe lângă formele cunoscute și verificate în mod practic, au fost căutate și alte metode, analizele efectuate în acest sens materializîndu-se în generalizarea — în urmă cu aproximativ un deceniu — a controalelor pe ramuri. Scopul lor principal a constat în culegerea unor date și informații menite să contribuie la crearea unei imagini de ansamblu asupra situației arhivelor din cadrul unităților componente ale unei ramuri, indiferent de domeniul de activitate. Fără a se rezuma doar la o simplă constatare, pe baza elementelor desprinse și a concluziilor conturate, controalele respective au vizat, pe de o parte, evidențierea aspectelor pozitive și a minusurilor manifestate în procesul de constituire a documentelor, de selecționare, inventariere și păstrare a lor, iar pe de altă parte, facilitarea elaborării unor prognoze privind necesarul spațiilor de depozitare, precum și egalarea preluării documentelor cu caracter permanent de păstrare.

Cu toate că nu ne-am propus să facem o analiză a controalelor pe ramuri efectuate pînă în prezent, considerăm că se poate aprecia ca fiind deja dobîndită o anumită experiență în materie, dovadă și unele materiale publicate pe această temă, chiar în paginile revistei care găzduiește rîndurile de față². Apreciînd că asemenea controale sînt utile, am dori doar să conturăm cîteva posibile modalități de perfecționare și sporire a eficienței lor. Un prim aspect căruia,

¹ *Arhivele Statului, 125 ani de activitate, 1831—1956*, București, 1957, p. 32, 89, 100, 102

² V. Coman, N. Căpălină, *Concluzii privind situația arhivelor de la organizațiile socialiste din ramurile industriei ușoare și finanțe-bănci*, în „Revista Arhivelor”, 4, 1984, p. 406—409; M. Bobaru, V. Nicula, *Din experiența muncii de arhivă la Ministerul Industriei Metalurgice*, în „Revista Arhivelor”, 1, 1984, p. 41—43; D. Livezeanu, *Concluzii privind controlul efectuat la arhivele organizațiilor din ramura minieră*, în „Revista Arhivelor”, 2, 1984, pg. 192—193; Ecaterina Hanganu, *„Experiențe pralovene la organizațiile socialiste din domeniul sanitar”*, în „Revista Arhivelor”, 3, 1984, p. 319—321; Șt. Hurmuzache: *„Considerații privind valoarea documentar-istorică a documentelor create în domeniul juridic și necesitatea perfecționării îndrumării și controlului*” (măsuă retroactivă), 1 și 11, în „Revista Arhivelor”, numerele 1 și 2, 1987, p. 46 și 172.

după opina noastră, trebuie să i se acorde o atenție sporită constă în pregătirea temeinică a controalelor, în acest sens impunându-se necesitatea elaborării unui *plan metodic* care, pe lângă elementele de bază ale muncii de arhivă, valabile pentru orice ramură, să cuprindă și problema specifică unităților ce vor face obiectul analizei. Desigur, urmărirea cu precădere a unor asemenea aspecte presupune o cunoaștere prealabilă a lor, ceea ce este posibil prin culegerea datelor necesare cu prilejul activităților de îndrumare și sprijinire desfășurate periodic de compartimentele specializate și filialele județene ale Arhivelor Statului. În acest caz ar putea fi formulată întrebarea de ce nu sînt rezolvate problemele deosebite tocmai cu prilejul deplasărilor periodice la organizații, ceea ce pare firesc, pînă la un anumit nivel. Susținem că doar pînă la un anumit nivel, intrucît, în cadrul îndrumării și acordării asistenței de specialitate la unități, reprezentanții Arhivelor Statului conlucrează direct cu personalul desemnat — unde există — și factorii responsabili cu munca de arhivă, iar în unele situații, mai deosebite, chiar cu cadre de conducere, or, anumite probleme, care depășesc competența lor, *pot și trebuie* să fie rezolvate numai la nivelul conducerii ramurilor, mai cu seamă cînd este vorba de asigurarea spațiilor de depozitare, a condițiilor de păstrare și conservare a documentelor sau de integrarea unor arhive provenite de la unități comasate, ca să enumerăm doar cîteva situații deosebite, în care controalele pe ramură sînt chemate și este necesar să-și demonstreze eficiența.

Legată în bună măsură de pregătirea prealabilă a controalelor este și problema stabilirii exacte a nivelului pînă la care se merge sau, mai bine zis, dacă trebuie controlate toate unitățile din cadrul unei ramuri, indiferent de mărimea ori gradul lor și de categoriile de documente pe care le creează. Abordînd acest aspect, exprimăm părerea că situația trebuie tratată în mod diferențiat, în funcție de natura ramurii care face obiectul analizei. Sînt domenii cu o arie de cuprindere mai limitată, avînd în componență un număr mai mic de unități, cazuri în care se impune ca investigația Arhivelor Statului să se facă exhaustiv. Cu totul alta este situația cînd sînt abordate ramuri ca cele ale sănătății, transporturilor, învățămîntului etc., care au în subordine foarte multe unități, în mod deosebit la județe. În acest caz, considerăm că trebuie făcută o delimitare exactă, stabilindu-se pentru control numai organizațiile care creează un volum însemnat de arhivă și nicidecum acele mici unități ce produc categorii de documente regăsite la eșaloanele superioare și care nu pot aduce elemente definitorii în vederea conturării concluziilor finale. Tocmai de aceea planul metodic va trebui să prevadă, în mod concret, pe lângă scopul și obiectivele controlului și categoriile de unități care urmează să facă obiectul analizei.

Creșterea eficienței controalelor pe ramuri poate fi determinată, din punctul nostru de vedere, și prin cooptarea în colectivele de control a unor reprezentanți ai ministerelor de resort, care, pe de o parte, ar avea prilejul să cunoască nemijlocit situația arhivelor de la unitățile din subordine, iar, pe de altă parte, ar putea contribui la stabilirea unor măsuri viabile și, mai cu seamă, la sprijinirea rezolvării lor, ceea ce este absolut necesar intrucît, de regulă, factorii responsabili nu urmăresc finalizarea măsurilor, iar în alte situații traducerea lor în fapte nu se face decît parțial. Asemenea precepte se recomandă să fie aplicate atît la nivel central, cît și pe plan județean, cu atît mai mult cu cît controalele trebuie să asigure un cadru unitar de acțiune și decizie. În acest scop se impune, însă, o colaborare mai strînsă a specialiștilor Arhivelor Statului cu conducerile ministerelor de resort și cu cele ale unităților pendinte, asemenea conlucrare presupunînd o informare reciprocă și o participare comună la verificările ce ar trebui să se efectueze asupra modului în care sînt realizate măsurile stabilite în urma constatărilor rezultate pe parcursul controalelor.

O condiție esențială pentru reușita acțiunilor întreprinse pe linia muncii de arhivă la nivelul unei ramuri o constituie și participarea directă a membrilor colectivelor de control la culegerea datelor necesare conturării imaginii reale a situațiilor concrete din teren. Insistăm în mod deosebit asupra acestui aspect pentru că, așa cum a demonstrat practica, unele colective s-au mulțumit să primească, fie în scris, fie pe alte căi, informările creatorilor și deținătorilor de documente, care nu de puține ori s-au dovedit a nu fi în deplină concordanță cu realitatea. Or, în cazul că se renunță la metoda mai veche de a fi văzute toate organizațiile dintr-un domeniu de activitate — chiar dacă de cele mai multe ori acest lucru s-a făcut doar teoretic — mergîndu-se, așa cum am opinat mai sus, numai acolo unde se justifică, socotim că la unitățile stabilite prin planul metodic se poate și trebuie să se ajungă în mod obligatoriu.

Un alt aspect asupra căruia dorim să stăruim, nu în ultimă instanță, însă, chiar dacă ordinea firească îl situează pe acest loc, îl constituie modul de finalizare a controalelor, care trebuie să se materializeze în elaborarea unor sinteze cu concluziile desprinse și măsurile ce se impun pentru soluționarea problemelor și îmbunătățirea muncii de arhivă. În vederea întocmirii unor materiale cît mai concludente este necesar ca toate informările venite din teritoriu să cuprindă date reale, pe baza cărora să se facă o analiză temeinică, la obiect, asupra constituției documentelor, stadiului operațiunilor arhivistice, spațiilor de depozitare și condițiilor de păstrare, situației personalului desemnat cu munca de arhivă, toate acestea urmînd să fie in-

sofite de exemple concrete, concluzii proprii și, mai cu seamă, propuneri pentru înlăturarea greutăților întimpinate, sprijinirea și orientarea activităților la organizațiile controlate. Numai așa se poate contribui la elaborarea unor sinteze realiste, menite să ofere o imagine de ansamblu asupra problemelor cu care se confruntă unitățile dintr-o ramură sau alta, inclusiv forurile lor tutelare. Totodată, numai în temeiul unor asemenea informări se pot formula concluzii pertinente și măsuri viabile, care să fie îndeplinite, nu să rămână la stadiul constatărilor sau simple consenmări pe hirtie.

O dată elaborată sinteza nu înseamnă că s-a încheiat controlul și nici că a fost atinsă cota maximă a eficienței lui. O condiție sine-qua-non o constituie prezentarea concluziilor conducerii ministerelor, care vor trebui să-și contureze programe de măsură proprii, unde, pe lângă cele preconizate de colectivul de control, pot fi prevăzute sarcini suplimentare atât pentru factorii de răspundere, cit și pentru unitățile din subordine. Ideal este ca filialele județene și compartimentele specializate ale Arhivelor Statului să cunoscă atât măsurile inițiale, cit și programele proprii pentru a putea să urmărească modul în care sint traduse în fapte și respectate termenele de finalizare. Asupra acestui din urmă aspect se impune, de asemenea, să stăruim, deoarece numai în foarte puține cazuri se poate vorbi de o verificare periodică ori de o revenire la anumite intervale de timp, tocmai pentru a constata ce s-a îndeplinit din ceea ce s-a stabilit, sau, dacă aspectele negative semnalate au fost înlăturate din munca de arhivă. Tocmai de aceea considerăm că în cadrul operațiunii de perfecționare a metodologiei desfășurării controalelor de fond la nivel de ramură ar trebui să se insiste pe generalizarea metodei revenirii, atât la nivelul organelor centrale, cit și al celor teritoriale, după aproximativ șase luni de la prezentarea concluziilor. Cu acest prilej, în situații în care se remarcă tendința de tergiversare a îndeplinirii celor stabilite sau de nerespectare a lor, fie din neglijență, fie din lipsă de interes — pentru că sint și asemenea fenomene — se impune aplicarea cu hotărâre a prevederilor legislației arhivistice în vigoare.

Desigur, punctele de vedere enunțate în rindurile de față, pe care le-am prezentat ca unele din potențialele modalități de perfecționare a uneia din laturile complexe activități arhivistice, pot fi completate cu alte sugestii, așteptate, în primul rînd, de la specialiștii Arhivelor Statului, dar și din partea reprezentanților diverselor unități, din oricare domeniu, unde se creează și păstrează documente ce întregesc Fondul Arhivistic Național, pe care avem datoria să-l păstrăm și să-l transmitem generațiilor viitoare cel puțin cu pasiunea, cu dăruirea și grija cu care au făcut-o înaintașii noștri.

CORNELIU LUNGU

„Tezaur istoric prahovean” — Expoziție documentară permanentă — Mijloc al educației patriotice

Valorificarea bogatului tezaur documentar prin organizarea de expoziții permanente, a cunoscut în ultimii ani progrese importante.

Mai multe filiale județene ale Arhivelor Statului au organizat astfel de expoziții cu sprijinul Direcției Generale.

Ele constituie o formă superioară de valorificare a documentelor în scopuri educative, cu o largă arie de pătrundere în rîndul unor categorii diferite de public.

Filiala Arhivelor Statului județul Prahova a organizat expoziția permanentă intitulată „Tezaur istoric prahovean” a cărei tematică oferă posibilitatea cunoașterii dezvoltării istorice a județului Prahova din cele mai vechi timpuri, pînă în zilele noastre.

Pentru pericada veche, dintre numerele „documente de piatră” din județ au fost selectate vestigii din paleolitic, mezolitic și neolitic (unelte și arme din piatră și os) descoperite la Budurcașca, Gherghița, Apocolache, Tirgșor și Ciorani.